

מאגר ביומטרי לאזרחי ישראל: בעד ונגד

הכנסת העבירה בקריאה ראשונה חוק המורה על הנפקת תעודות זהות חכמות והקמת מאגר טביעות אצבעות של כל תושבי המדינה. האם מדובר בלחימה יעילה בפשע או פגיעה חמורה בפרטיות? ח"כ אריה אלדד בעד, ד"ר מיכאל בירנהק נגד

אריה אלדד, מיכאל בירנהק|פורסם: 30.10.08 , 14:20

אם יתקבל חוק המאגר הביומטרי שעבר אתמול (ד') בקריאה ראשונה בכנסת, תעודות הזהות שלנו יהיו אמין יותר וקשות לזיוף - משום שיכללו גם את תמונת הפנים שלנו ואת טביעות האצבעות. ככה נהיה מוגנים מגניבת זהות ומעבירות אחרות, נוכל לבצע פעולות רבות ברשת בלי לעמוד בתורים ממשלתיים ונראה סוף סוף את תעודות הזהות החכמות עליהן דנים בעשור האחרון .

לצד התעודות חכמות, החוק מציע הקמת מאגר ביומטרי שבתוכו יישמר כל המידע האישי שנצטרך. מאגר זה יהיה ראשון מסוגו בעולם המערבי - במדינות אחרות בהן יש תעודות זהות חכמות, המידע נשמר על התעודות בלבד ולא במאגר ממשלתי.

אבי עליו השלום התגורר בירושלים והיה לקוח קבוע של סניף הדואר ברחביה. הפקידים הכירו אותו, והוא הכיר אותם. לשם היה הולך כדי לקבל מכתבים רשומים שהגיעו אליו. יום אחד, כשהגיע לסניף הדואר פנה אליו הפקיד, אולי היה חדש, וביקש תעודת זהות.

"למה לך תעודת זהות?" תמה אבי, "הרי אני בעצמי כאן."

לפני עשרות שנים – זה היה מצחיק. היום, כשבתחומי מדינת ישראל מסתובבים 350,000 בני אדם מצויידיים בתעודת זהות מזויפות – אין זה מצחיק כלל. כשרבבות בני אדם בישראל גונבים כמיליארד שקלים מדי שנה מהביטוח הלאומי על סמך טענות שווא לאזרחות ישראלית – גם אם הם ערבים תושבי יש"ע, גם אם מתו לפני מספר שנים רבות וקרוביהם קברו אותם בחצר הבית או בצלע הגבעה בנגב וממשיכים לגבות קצבת זקנה עבורם.

350,000 בני אדם בישראל יכולים לבחור כ-12 חברי כנסת. האם אלו המתנגדים להכנסת מדדים ביומטריים (תמונת דיוקן ממוחשבת וטביעות אצבעות) מטעמי "צנעת הפרט" – מבינים כי הם מסכימים לכך שעשרה אחוזים מחברי הכנסת יבחרו בידי אנשים שאינם זכאים לבחור? המחזיקים בזהות ישראלית גנובה מזויפת או כזו שהושגה במרמה?

עבריינים ומחבלים בחסות התעודות המזויפות

ב-40% מהפיגועים שאירעו בישראל היו מעורבים ערבים תושבי יש"ע ש"התאזרחו" בישראל. אם באמצעות נישואין אמיתיים, ואם באמצעות נישואין פיקטיביים, ואם כשוהים בלתי חוקיים הנעים ממקום למקום בחופש מלא כשהם נושאים תעודת זהות כחולה ומזויפת.

כמה עבריינים מתחמקים ממשפט ועונש בעזרת זהות מזויפת כזו? וכמה ישראלים שלמו בחייהם בגלל הקלות הבלתי נסבלת לזייף תעודת זהות ישראלית? כמה ישראלים מצאו את חשבון הבנק שלהם ריק או חסר כי מישהו אחר גנב את זהותם, ורכש באמצעותה אונקיות זהב או קורנפלקס.

מדי יום אני עובר, בדרכי לירושלים, דרך מחסום שבו עומדים שוטרי מג"ב ובוחנים את הנכנסים לתחומי העיר. לעיתים הם עוצרים רכב ומבקשים את תעודות הנוסעים, בוחנים את התעודה במשך שנייה או שתיים, מעיפים מבט בנהג ובנוסעים ומאפשרים המשך התנועה. ניסיתם פעם להשוות תווי פנים של אדם עם תמונתו בתעודת זהות?

תעודת הזהות שאני נושא מצוידת בתמונה שלי מגיל 20. אפילו אמי עליה השלום לא הייתה מזהה אותי היום על פי אותה תמונה ישנה, בה אני נטול משקפיים, עוטה רעמת שיער ונראה כמעט נחמד. איך יכול באמת שוטר מג"ב לזהות מחבל על פי תמונה מסוג זה?

אלפיים שנה היה העם היהודי גולה ומפוזר, בלא מדינה עצמאית. זכינו להיות עם עצמאי על אדמתנו, במולדתו ההיסטורית. זכינו לכך שיש לנו תעודת זהות ועליה מוטבע סמל המנורה שעמדה פעם בבית המקדש בירושלים. זו תעודת הזהות שלנו. היא גאוותנו. אם לא נוקיר אותה מאוד, אם נוזיל, עד אפס, את מחיר הזהות שלנו, נוזיל גם את כיסופי 2000 שנות הגולה למדינה יהודית עצמאית. תעודת הזהות החדשה, עם המדדים הביומטריים תוכל באמת ובתמים להבטיח זהות בין האדם ובין התעודה אותה הוא נושא.

פרופסור אריה אלדד הוא חבר כנסת מטעם האיחוד הלאומי-מפד"ל

מאגר ביומטרי? לא תודה \ ד"ר מיכאל בירנהק

ביום ראשון הגישה הממשלה את הצעת החוק בעלת השם הארוך - חוק הכללת אמצעי זיהוי ביומטריים במסמכי זיהוי ובמאגרי מידע - על שולחן הכנסת, ואתמול (יום שלישי) הזדרזה הכנסת להצביע בקריאה ראשונה, ואישרה את ההצעה.

מה פשר החיפזון? לא ברור. להצעת החוק יש השלכות קשות על זכות היסוד לפרטיות, היא מורכבת מבחינה טכנולוגית ומינהלית, היא מעוררת שאלות משפטיות-חוקתיות מורכבות, ויש לה השלכות כלכליות, מדיניות וביטחוניות. לציבור יש מה לומר בנושא הזה, ולא היה מקום ל"מחטף ציבורי", אבל ערב בחירות, אולי זו ציפיה תמימה מדי מחברי הכנסת.

לפי ההצעה של חוק המאגר הביומטרי, יאספו מכל אזרחי המדינה סריקות אצבע, כלומר צילום של שתי אצבעות, וצילום תווי הפנים, בדרך שתאפשר מדידה של מבנה הפנים, נתון שאינו משתנה במהירות וקשה לשנותו. הנתונים האלה יקודדו באלגוריתם שישולב בשבב מתאים שיוטמע בתעודת הזהות ובדרכון. השילוב הזה יאפשר זיהוי של אדם מול המסמך שהוא נושא. אם שוטר יבקש לזהות אותנו, נתבקש גם להניח את אצבעותינו על מסוף, למסור לשוטר את התעודה, והמכשיר יבצע בדיקה שתקבע אם אני הוא מי שאני אומר שאני. לשימוש כזה יש יתרונות לא מעטים, ואכן, כמה מדינות הלכו בדרך הזו.

מאגר ביומטרי כמו בפסקיסטן

אבל, ההצעה מבקשת להקים גם מאגר ביומטרי שילול את כל הנתונים. לכאורה, הדבר מתבקש: אפשר יהיה לבדוק את הנתונים שלנו מול התעודה, ומול המאגר. אבל משום מה, לאף מדינה דמוקרטית מערבית אין מאגר כזה בקשר לאזרחיהן, גם לא למדינות שיש בהן שימוש באמצעים ביומטריים כמו גרמניה. לעומת זאת, למדינות אחרות, כמו פקיסטן, כוונת ותימן יש.

אולי יש סיבה מספיק טובה להקים מאגר כזה גם אצלנו, אבל נטל השכנוע שמוטל על כתפי הממשלה ומשרד הפנים שמקדמים את הקמת המאגר בריצת אמוק, כבד מאוד. מי שמבקר בארה"ב נדרש אמנם למסור דגימות מהסוג הזה, אבל רק התיירים הזרים: המאגרים האמריקניים לא כוללים מידע על אף אזרח אמריקני. שם, לזרים אין זכויות, לאזרחים יש. אצלנו המצב הפוך.

המטרה המוצהרת בדברי ההסבר: התמודדות עם בעיית זיוף תעודות זהות ודרכונים, תיעוד כפול לאותו אדם (שאחר כך מרמה את הרשויות עם ריבוי הזהויות), ומניעת גניבת זהות. הבעיות האלה, כך לפי הממשלה, גורמות להגירה לא חוקית, עבירות פליליות ופגיעה בביטחון המדינה. אז מה בעצם בעייתי במאגר כזה?

מאגר עם סגולות על

בעיה ראשונה היא שמייחסים למאגר סגולות שאין בו. שר הפנים ציין בדיון בכנסת שלפי הערכת הממשלה, יש בארץ עשרות אלפי תעודות זהות מזויפות. זו אכן בעיה, אבל אין צורך לעבור מקיצוניות אחת לקיצוניות

הפוכה. השוו את תעודת הזהות שלכם לשטר של עשרים שקל. את השטר קשה יותר לזייף מאשר את התעודה.

מסקנה ראשונה: אם רוצים, אפשר להקשות על זיוף התעודות, גם בלי נתונים ביומטריים, ובכל מקרה, לא צריך לשם כך מאגר ביומטרי. האם הביומטריה תסייע לתפוס עבריינים? ממש לא. סריקה של שתי אצבעות איננה דומה לטביעת אצבעות. חשודים שנעצרים על ידי המשטרה וגם מתגייסים לצה"ל מוסרים טביעה מלאה של כל עשר האצבעות וכף היד, זה המצב שבו השוטרים מגלגלים את האצבע על הנייר. סריקה דיגיטלית של שתי אצבעות לא מהווה תחליף. מסקנה שנייה: המאגר נועד לאפשר זיהוי של אדם שהמשטרה כבר מצאה, לא לאתר פושעים, אבל הזיהוי לא מספיק כדי להרשיע.

השר הזכיר לנו בכנסת שהאמריקנים דורשים דרכון עם זיהוי ביומטרי. אכן, יהיה קל יותר לבוא בשערי ארץ האפשרויות (הבלתי?) המוגבלות מצוידים בדרכון כזה, אבל גם בשביל זה לא צריך מאגר, מספיק הנתון הביומטרי בדרכון.

בעיה שנייה, היא היקף המאגר. אין הרבה טעם בנטילת דגימות ביומטריות מילדים, וסריקת אצבעות של קשישים אינן מועילות במיוחד. בנוסף, לכחמישה אחוזים מהאוכלוסייה אין טביעות אצבע – מאנשים קטועי ידיים או אצבעות, עובדי אדמה שטביעותיהן נשחקו, וגם, מוזר ככל שזה נשמע, שחקני כדורסל.

שיטת הסלמי

בעיה שלישית היא השימוש במאגר. הניסיון בעולם ובארץ מלמד שמאגרי מידע שמוקמים למטרה אחת – שמשו גם לשימושים נוספים. התופעה נקראת " – function creep זחילה של הפונקציה", או בעברית מדוברת, שיטת הסלמי. החשש: המאגר שמוקם עכשיו למטרה של מניעת זיופים, אבל בהמשך ישמש למטרות אחרות. בהמשך ישכנעו אותנו שהמאגר חשוב לזיהוי בכל מיני מקומות. כבר היום גופים מסחריים מבקשים מאיתנו להזדהות (למשל לשם קבלת הצעת ביטוח). האם יום אחד נתבקש להציג אצבע כדי לקבל הצעה לביטוח?

בעיה רביעית, היא אבטחת מידע. לפי ההצעה תוקם רשות חדשה שתנהל את המאגר, ותשב במשרד הפנים. העובדים יסוננו על ידי השב"כ. נשמע מצוין, אבל משרד הפנים מנהל כבר מאגר מידע אחד רגיש, ואמור לאבטח אותו, מרשם האוכלוסין. כל נער בן 12 ימצא לכם את המאגר באינטרנט, חופשי חופשי, תוך שתי דקות. משרד הפנים עוד לא הוכיח שהוא יודע לשמור על המידע שלנו כמו שצריך. המאגר גם יהיה יעד למתקפות מבחוז – האקרים, מדינות אויב ושאר צרות. הפתרון של משרד הפנים? עוד אבטחה. מה עם פתרון פשוט יותר? מה דעתכם שאולי לא צריך את המאגר?

בעיה חמישית, כמה זה יעלה? באנגליה, שבה אין בכלל תעודות זהות, מנהלים ויכוח ממושך מאוד בנושא – כלומר כמה שנים, ולא יומיים – ומעריכים את העלות במאות מיליונים.

אמצעי פיקוח על האזרחים

הממשלה מתאמצת בהצעת החוק להסביר שהחוק מידתי וחוקתי. שוב ושוב מסבירים בהצעה שנשקלו חלופות, שנבחנו אמצעים שונים. אכן, יש בהצעה כמה מנגנונים שמטרתם היא לצמצם את הפגיעה בפרטיות. הפרטים האלה חשובים, ובלעדיהם ההצעה הייתה חמורה עוד יותר, ועוד יש מה לשפר שם. אבל התמונה הגדולה מדאיגה, וזו הבעיה אחרונה, שהיא הבעיה כולה.

המאגר המוצע יפקיד עוד אמצעי פיקוח בידי המדינה, על אזרחיה. הצעת החוק מתייחסת לכל האזרחים כאל עבריינים, ולמידע האישי שלהם, ולחירות הבסיסית שלהם, כאל הפקר. כדאי להיזכר בכמה עקרונות בסיסיים ופשוטים: המדינה אמורה להיות אמצעי שלנו, ובשבילנו. כן, משמעות הדבר היא גם מאבק בפשיעה, אבל לא בכל מחיר. אכיפה טוטלית של החוק יש רק במדינות טוטליות, כלומר טוטליטריות. מדינה דמוקרטית יכולה להיאבק בפשעים באמצעים שפגיעתם בפרטיות פחותה בהרבה. אפשר להתחיל בתעודת זהות שקשה לזייף. את המאגר תשאירו לפקיסטנים.

ד"ר מיכאל בירנהק מרצה בפקולטה למשפטים, אוניברסיטת ת"א